

Hva husker vi? Aktørseminar om allmennmedisin

Michael 2009; 6: 7–10.

Aktørseminarer er en metode som av og til anvendes for å etablere et kildemateriale som supplerer det vi har av arkivstoff og andre minner om viktige begivenheter i den nære fortid. Personer som selv var aktivt med i det som hendte eller som sto begivenhetene særlig nær inviteres til å møtes og fortelle. De usminkelede uttalelser arkiveres på elektronisk medium sammen med en ordrett utskrift. Så gjøres gjerne det muntlige språk lesbart og publiseres. Den 19. september 2008 ble et slikt aktørseminar arrangert i Oslo over temaet innføring av allmennmedisin som et akademisk fag.

Hvordan det hele gikk til ---

Gode historier inneholder ofte denne frasen – og særlig hvis man forsøker å overbevise tilhøreren om at nå skal sannheten endelig fram. Men hva var det *egentlig* som skjedde? I sekundene før en eksplosjon, i minuttene før noen bruker knyttneven, i dagene før en skjebnesvanger avgjørelse tas?

Empiri viser at de fleste av oss er elendige vitner når det senere skal fastslås hva som de facto hendte. En ting er at vi maler inn våre *førdommer og erfaringer* i vårt erindringsbilde. En annen er at vi undertiden *oppfatter* feil. En tredje er at vi *tolker* hva vi ser feil, fordi vi mangler vesentlig bakgrunnsinformasjon. For det fjerde skaffer vi oss etter hvert *meninger* – og bringer videre det vi tror er viten. Det kan gå riktig galt. Du husker hviskeleken fra barndommens juleselskaper?

Aktørseminarer som historisk metode

Aktørseminarer er en metode for å samle supplerende kildemateriale til forskning om hendelser og begivenheter som vi tror representerer veikryss i en utvikling. Et vesentlig poeng er at slike aktørseminarer må holdes mens aktørene i hendelsene og begivenhetene fortsatt er blant oss, fortsatt husker og fortsatt kan fortelle.

«Witness seminars» kalles dette ofte. Ved et seminar som betegnes som «aktørseminar», er det imidlertid samlet folk som ikke bare var passive vitner til begivenhetene, men som fikk dem til å skje. Vi gir dem muligheten til å debattere så vel faktagrunnlag som hendelsesforløp. Særlig viktig er det å få med dem som var i opposisjon. Alt tas opp. Bare det talte ord teller. Det er det som er primærkilden for framtidig forskning.

Det er ikke noe magisk med denne metoden. Aktørseminar kan aldri bli mer enn et supplement. De som deltar, kan fortsatt ha interesse i å undertrykke eller fordreie fakta. Eller de kan være så forutinntatte at de faktisk ikke kan ta inn over seg supplerende eller ny kunnskap. Og de kan ha glemt eller fortrent. Likevel regner vi med at slike seminarer kan bidra til å skaffe et riktigere bilde av begivenheter i saker der det kan være i ferd med å festne seg en «offisiell» oppfatning av hvordan det hele gikk til som kanskje er feilforstått.

Aktørseminarer kan gjennomføres på forskjellig vis, men et bærende prinsipp er at selve kildematerialet ikke skal redigeres, men lagres for ettertiden i original pakning, det være seg som digitaliserte lydfiler eller som transskript (1,2).

I dette nummeret av *Michael* publiseres en redigert versjon av et slikt aktørseminar (3). Her er talespråk, som ofte framtrer kaotisk i utskrevet stand, gitt en lesbar form. Ufullstendige setninger er omarbeidet hvis meningsinnholdet er åpenbart. «Tekniske» opplysninger er sneiet vekk sammen med «hark» og «pust» og påpekning av hvem som er den neste på talerlisten, der slike overganger er uten innholdsmessig mening. Deltakerne har hatt den redigerte versjonen til gjennomlesning, mindre korreksjoner og godkjenning. I noen tilfelle har redaksjonskomiteen gått tilbake til originalmaterialet hvis det kan tenkes at lydfilen er direkte misforstått, men ellers er ønsker om rettelser eller tilføyelser fra redaksjon eller deltakere addert som fotnoter.

Aktørseminar om innføring av allmennmedisin som akademisk fag

Et av de første norske aktørseminarene om medisinsk samtidshistorie fant sted 29. september 2008 med 26 personer til stede. De fleste av dem var aktører, men det var også observatører og arrangører. Temaet var innføringen av allmennmedisin som universitetsfag. Det omhandlet hvordan Norge som et av de første land i verden gjorde undervisning og forskning knyttet til allmennpraktikerens hverdag til et hovedfag i det medisinske studium. En lydfil på vel seks timer er deponert i Privatarkivseksjonen i Riksarkivet for fri bruk for forskere og andre spesielt interesserte (www.arkivverket.no/riksarkivet).

Figur 1: Den nyrestaurerte juridiske fakultetsrådssalen med sitt runde bord i Domus Academica ved Universitetet i Oslo var ærverdig åsted for aktørseminaret om innføring av allmennmedisin som akademisk fag 29.9.2008. (Foto: Ø. Larsen)

Hva kom det ut av dette seminaret? Verdien som kildemateriale kan bare vurderes i en situasjon der forskjellige kilder skal prøves mot hverandre. Men vurdert som seminar var det interessant å iaktta hvor villig aktørene stilte opp. Kanskje blir det tyngre å få til ved mer kontroversielle seminarer der mer står på spill.

I dette tilfellet var det gått 40 år siden den grunnleggende begivenhet fant sted – åpningen av Institutt for allmenmedisin ved Universitetet i Oslo. Det var i lengste laget fordi flere sentrale aktører ikke lenger er med oss. Men ellers går det fram med all mulig tydelighet hvordan noen få ildsjeler dreide historiens hjul i gang. Fremst i rekken sto Bent Guttorm Bentsen (1926-2008) og Christian F. Borchgrevink (f. 1924) – Bentsen som hærfører i «Trykk og Press»-gjengen, Borchgrevink som den første og karismatiske professor i faget. Legeforeningen var den velvillige fødselshjelper mens Universitetet neppe kan oppfattes som en pådriver. Snarere var det slik at Universitetet hvasket sitt ja da medgiften var tilstrekkelig stor.

Flere av seminarets deltakere, inklusive historikeren Trond Nordby, la vekt på at allmennmedisinens vekst gjennom 1960- og 1970-årene kan ha sammenheng med de antiautoritære holdninger og desentraliseringsideologien som hadde mye vind i seilene i de årene. Dette er en vinkling som det kan være interessant å gå dypere inn i.

Fra Universitetet i Oslo spredte faget seg til alle de fire medisinske fakulteter i Norge. Utplasseringen av studenter i allmennpraksis betydde en tydeliggjøring av faget. Her gikk fakultetet i Tromsø i bresjen.

Ved seminaret kom det fram nye og interessante opplysninger vedrørende omstendighetene rundt refuseringen av Bent Guttorm Bentsens doktorarbeid på 1960-tallet. En av deltagerne spurte retorisk hvordan Bentsen kunne få en fair vurdering når han ble vurdert av en komité som ikke ante hva allmennpraksis var. Nok en gang sto praktiker mot akademi. Her kom det et gufs fra fortiden som kan trekkes helt tilbake til striden som førte til at Legeforeningen ble stiftet i 1886. På 2000-tallet er situasjonen blitt en ganske annen.

Å etablere et fag er også å «skrive sitt fag», formulere dets innhold og la de ulike temaene drøftes på papiret, slik at man kan gå tilbake til dem og drøfte dem på ny. Bladet *Utposten's* funksjon som treningsarena i skrivning av allmennmedisinske artikler ble med rette trukket fram.

Stortingsmann og allmennpraktiker Olav Gunnar Ballo rundet det hele av med en besk kommentar om at det hjelper ikke å være akademisk hvis man ikke gjør seg forstått. For ham var det likevel bare én måte å tøyte et stadig esende helsevesen på: Å styrke allmennmedisinen.

Det lover godt for et fag som trenger mer oppmerksomhet i Forskningsrådet og fakultetenes studieplaner.

Men dette nummeret av *Michael* dreier seg om begynnelsen for allmennmedisin som akademisk fag i Norge – *hvordan det hele gikk til*.

Arrangørene vil rette en takk til Den norske legeforening, Helsedirektoratet, Nasjonalt kunnskapsenter for helsetjenesten og Universitetet i Oslo for økonomisk støtte til prosjektet.

Litteratur

1. Tansey EM. Witnessing the witnesses. Potential and pitfalls of the witness seminar in the history of twentieth – century medicine. I: Doel RE, Soederqvist T (red). *The historiography of contemporary science, technology and medicine. Writing recent science*. London/ New York: Routledge 2006.
2. Evensen SA. Aktørseminarer fra medisinsk samtidshistorie. *Michael* 2008; 5: 240 – 4.
3. Evensen SA, Gradmann Chr, Larsen Ø, Nylenna M (red). Allmennmedisin som akademisk fag – et aktørseminar. *Michael* 2009; 6: 11–126.

Stein A. Evensen
Universitetet i Oslo
s.a.evensen@medisin.uio.no

Christoph Gradmann
Universitetet i Oslo
christoph.gradmann@medisin.uio.no

Øivind Larsen
Universitetet i Oslo
oivind.larsen@medisin.uio.no